

TĚLO

ŠKOLKA PRO MĚ

Editorka: Eva Čivrná

Korektura: Drahomíra Čechovská

Grafické zpracování: Denisa Kuimcidis

Tisk: BEEZ BEE s.r.o. Vytisknuto na recyklovaném papíře.

Vydalo v roce 2022 NESEHNUTÍ, Křížová 463/15, 603 00, Brno, www.nesehnuti.cz. První vydání.

Vznik publikace podpořila Rada vlády pro rovnost žen a mužů a Úřad vlády v rámci programu Podpora veřejně účelných aktivit nestátních neziskových organizací v oblasti rovnosti žen a mužů na rok 2022.

Úvod

Do rukou se vám dostává jedinečný materiál určený pro práci s dětmi předškolního věku v rámci prevence násilí. Aktivity zde uvedené jsou praktickým rozšířením dvou dílů publikací Školka pro mě aneb Jak si užít školku zábavně a citlivě vydaných organizací NESEHNUTÍ.

Přestože je násilí tématem, se kterým se ve veřejném prostoru setkáváme stále častěji, často zapomínáme na ty nejzranitelnější z nás – děti. Právě socializace dětí, tedy jejich učení se o světě, zapojování se do společnosti, je však v rámci prevence násilí klíčová. Pokud vychováváme holčičky, které jsou vedeny k tichosti a pasivitě, nebo chlapce, kterým vštěpujeme nezávislost a nabádáme je, aby si neříkali o pomoc, bude pro ně výrazně těžší vzdorovat násilí.

Materiál, který právě držíte v rukou, se snaží ukázat cestu, jak pozitivní formou podporovat děti ve schopnostech, které jim pomohou rozpoznávat situace nebezpečí a umožní jim na ně reagovat tak, aby se míra rizika snížila, a to ať už vlastní akceschopností dětí, či za pomoci dalších osob, které patří do jejich blízkého okolí.

Tělo a prevence násilí

Děti by již v raném věku měly být obeznámeny s koncepty soukromí a hranic, které se vážou k jejich tělu. Pokud jsou schopny popisovat vlastní tělo, otevřeně o něm mluvit, umí dát najevo, koho chtějí, a koho nechtějí ve své blízkosti, bude pro ně vymezení vlastních hranic mnohem snazší. Ve chvíli, kdy se dostanou do situace, kdy se jich někdo dotýká nevhodným způsobem nebo jen tak, že se jim to nelíbí, budou děti schopny vyhledat pomoc a přesně popsat, co se jim stalo. Vědomí toho, že je v pořádku sama*sám rozhodovat, koho si pustím k tělu, schopnost rozpoznat a pojmenovat, když se mi děje něco nepříjemného, a schopnost vyhledat pomoc, jsou nejlepšími předpoklady pro prevenci sexuálního zneužívání.

Za tímto účelem zde představujeme tři témata – rozlišení soukromých a veřejných částí těla, používání anatomicky neutrálních termínů a právo na soukromí. Tato teoretická rámování se pak propisují do popsaných aktivit.

Soukromé a veřejné části těla

Pro mnoho dětí může být nápomocné rozlišit mezi soukromými a veřejnými částmi těla. Veřejné části jsou takové, které jsou viditelné pro všechny, jako jsou třeba oči, ústa nebo nos. Soukromé jsou ty, které nejčastěji zakrýváme oblečením, u dívek je to vulva, zadek a bradavky, u chlapců penis, varlata a zadek.

Je ale důležité zdůraznit, že tyto rozdíly prožíváme každý*á jinak. Pro někoho jsou třeba rty tak soukromou částí těla, že nechce dávat pusu babičce na přivítanou. Ať už je taková hranice jakákoli, vždycky platí, že nikdo nemá právo dotýkat se našich intimních partií bez našeho souhlasu.

Jak používání anatomicky neutrálních termínů slouží k prevenci sexuálního násilí u dětí?

Ve věku od 4 do 6 let dítěte je dle doporučení Světové zdravotnické organizace (Standardy pro sexuální výchovu v Evropě) vhodné, aby se děti učily pojmenovat všechny části svého těla neutrálními názvy z biologie (vagína, penis, břicho, podbříšek, prsa, bradavky ad.) a znaly jejich základní funkce.

- Pokud se někdo dítěte dotýká v intimních partiích, je schopno jasně popsat, na jakých místech se ho někdo dotýkal.
- Dítě má prostředky, jak se samo vymezit a ukázat své hranice. Pokud sexuálně útočící osobě řekne „Nechci, abyste se dotýkal*a mého penisu!“ jasně vyjadřuje, že situaci rozumí, zná svá práva a své hranice.
- Užívání přezdívek pro intimní partie může v dítěti vyvolat dojem, že je to něco, za co se má stydět.
- Dítě dokáže později lépe porozumět procesům, které v jeho těle probíhají v období dospívání. Stejně tak v případě nemoci či úrazu dokáže zdravotníkům*icím lépe popsat, co přesně se děje.

Právo na soukromí

„Jsou místa, kam můžeme všichni, třeba náměstí. Kdokoli chce, může se tam projít a sednout si na lavičku. Pak jsou místa, která jsou soukromá. Třeba náš domov, kde žije jen naše rodina a někdo zvenčí tam může přijít, jen když ho pozveme. A pak existují místa, která jsou pro nás přímo intimní. Tam děláme něco, u čeho chceme být buď úplně sami, nebo jen s osobou velmi blízkou. Třeba když spíme v posteli nebo jdeme na toaletu. Pokud by se někdo vloupal do našeho domova, vstoupil tam bez našeho pozvání, zavolali bychom pomoc. Stejně tak nesmí nikdo vstupovat do našeho intimního prostoru bez našeho souhlasu. Pokud to někdo dělá a odmítá přestat, i když ho k tomu vyzveme a řekneme, že se nám to nelíbí, je potřeba vyhledat pomoc dospělého, který ví, že i děti mají právo na svou intimitu.“

Dětem zdůrazníme, že děti, stejně jako dospělí, mají právo na soukromí a měly by se ozvat ve chvíli, kdy je toto právo porušováno. Je samozřejmé, že menší děti mohou potřebovat pomoc při koupání nebo vykonávání hygieny, ale i zde mají právo na to, aby s nimi bylo zacházeno s respektem. Dítě se může vyjádřit, že například chce mít přivřené dveře od toalety (a dospělý na něj počká venku) nebo si chce vybrat, kdo mu s vykonáním hygieny pomůže. Respektive může odmítnout pomoc konkrétní osoby, která mu buď nechce soukromí umožnit, nebo si ji dítě ve své intimní zóně nepřeje. Je tak schopno rozlišit svůj intimní a veřejný prostor a dokáže rozpoznat a vyjádřit, když mu někdo nevídaně vstupuje do jeho intimní zóny.

Intimní prostor a intimní partie

V souvislosti s diskuzí o intimním prostoru můžeme s dětmi otevřít i téma dotýkání se vlastního těla.

Během prvních šesti let si děti začínají všimnout svého vlastního těla. Děti mají sexuální citění dokonce už v raném dětství. Mezi druhým a třetím rokem svého života odhalují fyzické odlišnosti mezi mužem a ženou. Děti poznávají své okolí prostřednictvím pokusů a v tomto ohledu není sexualita v ničem odlišná.

*„Jsou doteky, které na svém vlastním těle můžeme dělat na veřejnosti. Například když si odřu koleno a chytanu se za něj nebo když mě svědí záda a poškrábu se na nich. Můžu také poprosit kamarádku nebo kamaráda, aby mě na zádech poškrábal*a, pokud mu*ji to nevadí.*

Jsou ale části těla, které jsou soukromé, jak už jsme si řekli výše. Je úplně v pořádku se jich také dotýkat a zkoumat, jaké nám to přináší pocity. Jen to nemůžeme dělat na veřejnosti, ale v prostorech, které jsou soukromé. Například když jsme sami v pokoji.“

Děti ale upozorníme, že ačkoli je v pořádku, pokud samy zkouší, co je na jejich těle jak citlivé, neměl by to dělat nikdo jiný, a už vůbec ne bez jejich souhlasu. Je důležité učit je rozpoznávat dotyky ve hře, například když je lechtá sourozenec (ale i tak by měl po vyzvání přestat), a dotyky, zejména od dospělých, ale i jiných dětí, které jsou jim nepříjemné, jsou bolestivé, nebo když je jim řečeno, že dotyky zůstanou „tajemstvím“. V takové situaci by mělo dítě vždy vyhledat pomoc a svěřit se. Více o „tajných dotycích“ najdete v metodice Školka pro mě 1.

Pojmenování mého těla

Cílem je naučit děti pojmenovávat jednotlivé části lidského těla, a to včetně intimních partií, seznámit je s tím, kde se nacházejí a jak vypadají. Děti se naučí rozpoznávat, které části těla jsou intimními partiemi a že nikdo nemá právo se těchto partií dotýkat. Děti se také seznámí s konceptem práva na soukromí. Aktivita podporuje přijetí faktu různorodosti lidského těla, jeho respektování, přispívá k budování pozitivního vztahu k vlastnímu tělu i k tělu ostatních. Aktivita je jednou z metod prevence sexuálního násilí páchaného na dětech.

Aktivita 1:

Nakreslete na tabuli nebo na velkoformátový papír, např. flipchart, obrys lidského těla. Můžete využít ilustraci, kterou najdete na konci textu, nebo nakreslit vlastní obrys, případně jednoduše vytisknout ilustraci z elektronické verze této příručky.

Na základě tohoto obrysu společně s dětmi pojmenujte části lidského těla, včetně intimních partií. Užívejte správné neutrální anatomické termíny, nikoli přezdívky či zdrobněliny. Názvy jako penis nebo vulva by dětem měly být známy a měly by pro ně být používány stejně jako třeba ruka nebo noha.

Během této aktivity je vhodné s dětmi otevřít diskuzi o tom, které části těla jsou tzv. veřejné a které intimní. Ujistěte se, že děti významu obou termínů rozumí. Poté s nimi určete, které tělesné části spadají do které kategorie. Důležitou součástí této aktivity je také otevření diskuze o dotecích v intimních partiích a právu na soukromí. Jak s tématy pracovat, je uvedeno výše v teoretické části materiálu.

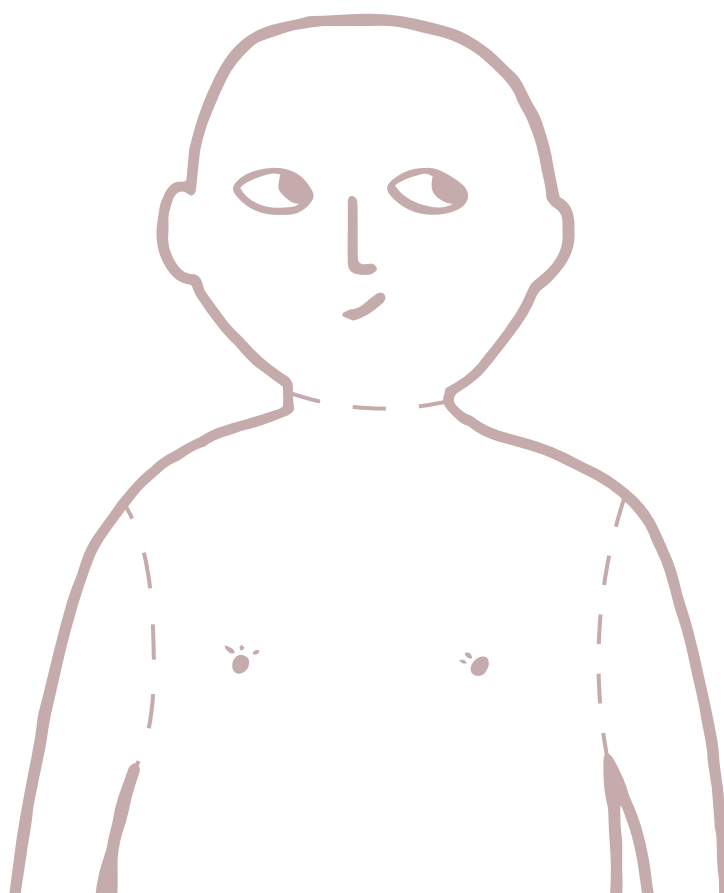
Aktivita 2:

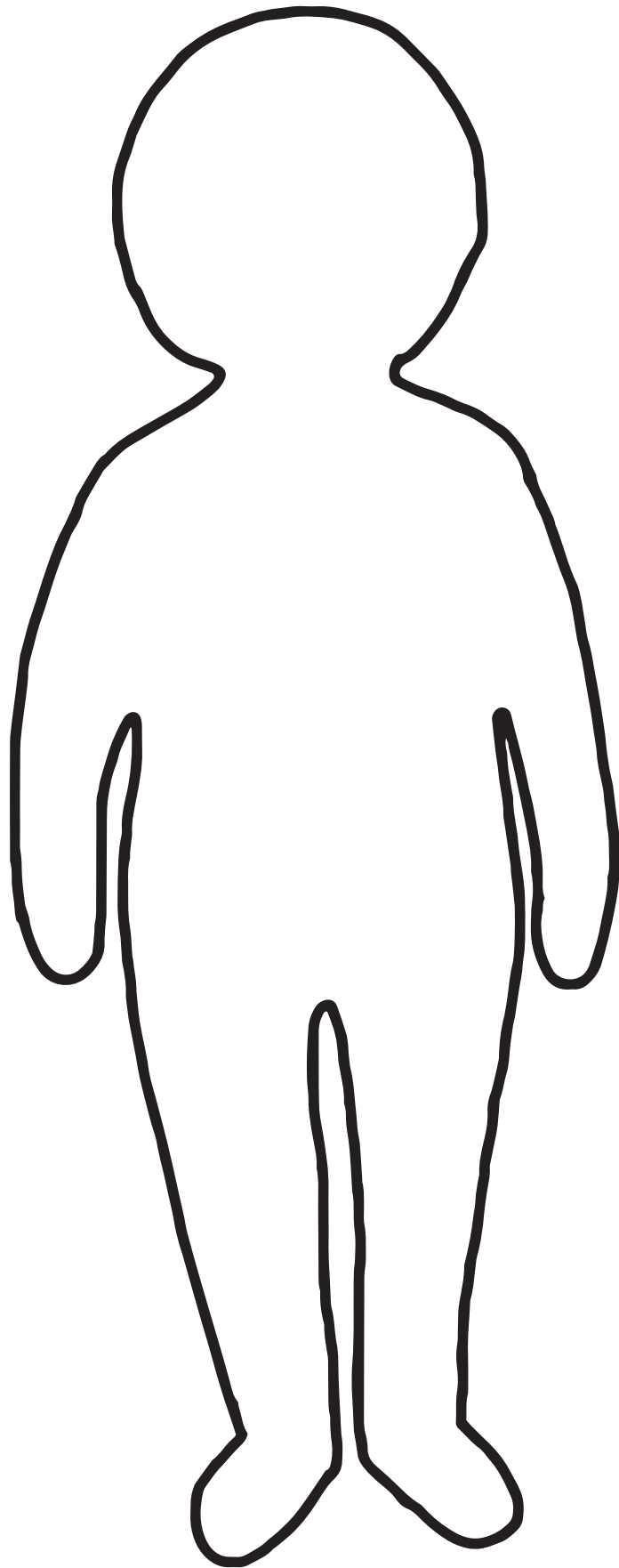
Pro každé dítě přichystáme následující potřeby:

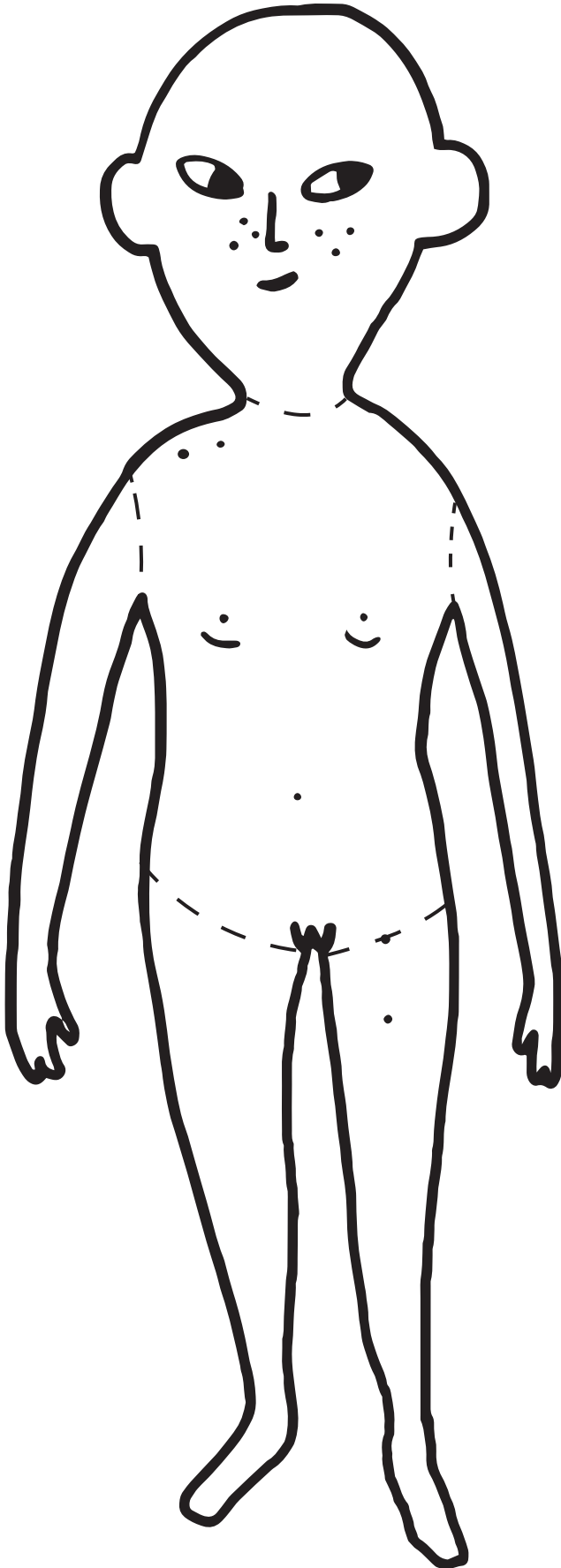
- 1 list papíru formátu A4 s předkresleným obrysem těla (součást metodického materiálu),
- obálku, v níž budou rozstříhané dílky puzzle – 4× hlava, 4× trup, 8× ruce, 8× nohy (součást metodického materiálu, je nutné rozstříhat),
- lepidlo (volitelně, puzzle mohou pouze přikládat).

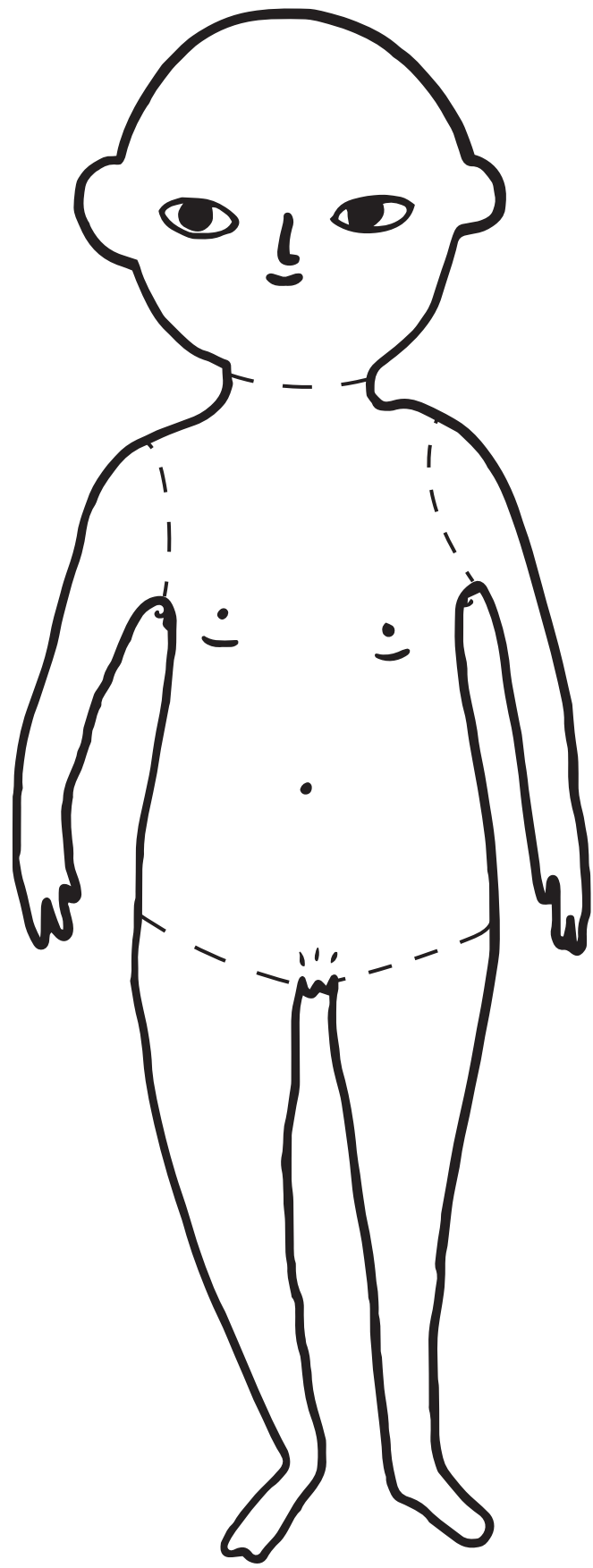
Dětem vysvětlíte, že budou formou puzzle tvořit postavu. Tím si zopakují, co se v předchozí aktivitě o lidském těle naučily. Mohou si vybrat různé dílky puzzle, a vytvořit tak vlastní podobu nahého těla. Zdůrazníme, že každé tělo je jiné, někdo má světlejší, někdo tmavší barvu pleti, někdo má pihy, jiný člověk jizvu, protože si třeba rozbil koleno, když spadl z kola. Někdo má větší břicho nebo naopak tenké nohy. Někdo nosí brýle, někdo má dlouhé vlasy, jiný zase krátké atd. Každý může nahé tělo dotvořit podle vlastního rozhodnutí.

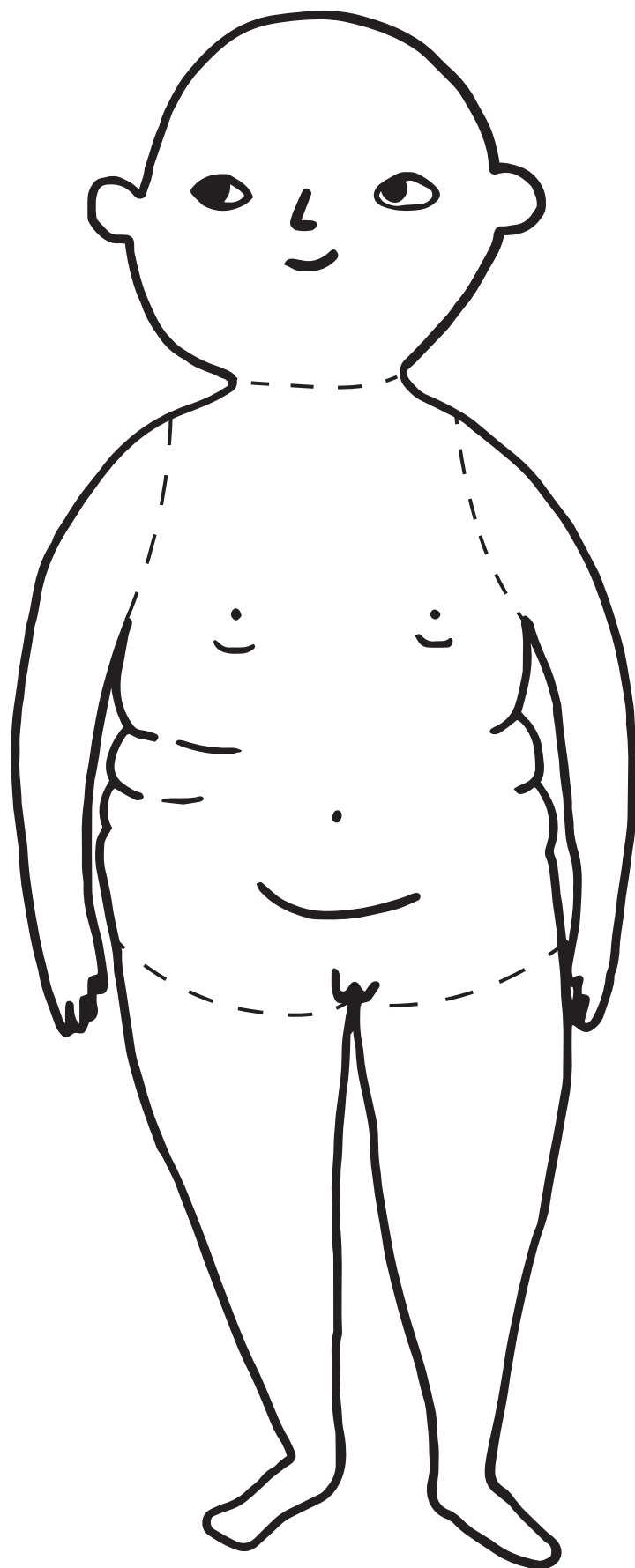
Pak mohou postavičku upravit podle svých představ – domalovat vlasy, vybarvit tělo, dokreslit pihy, jizvy, znaménka; mohou také domalovat okolí postavičky tak, aby se nacházela v soukromém prostoru.

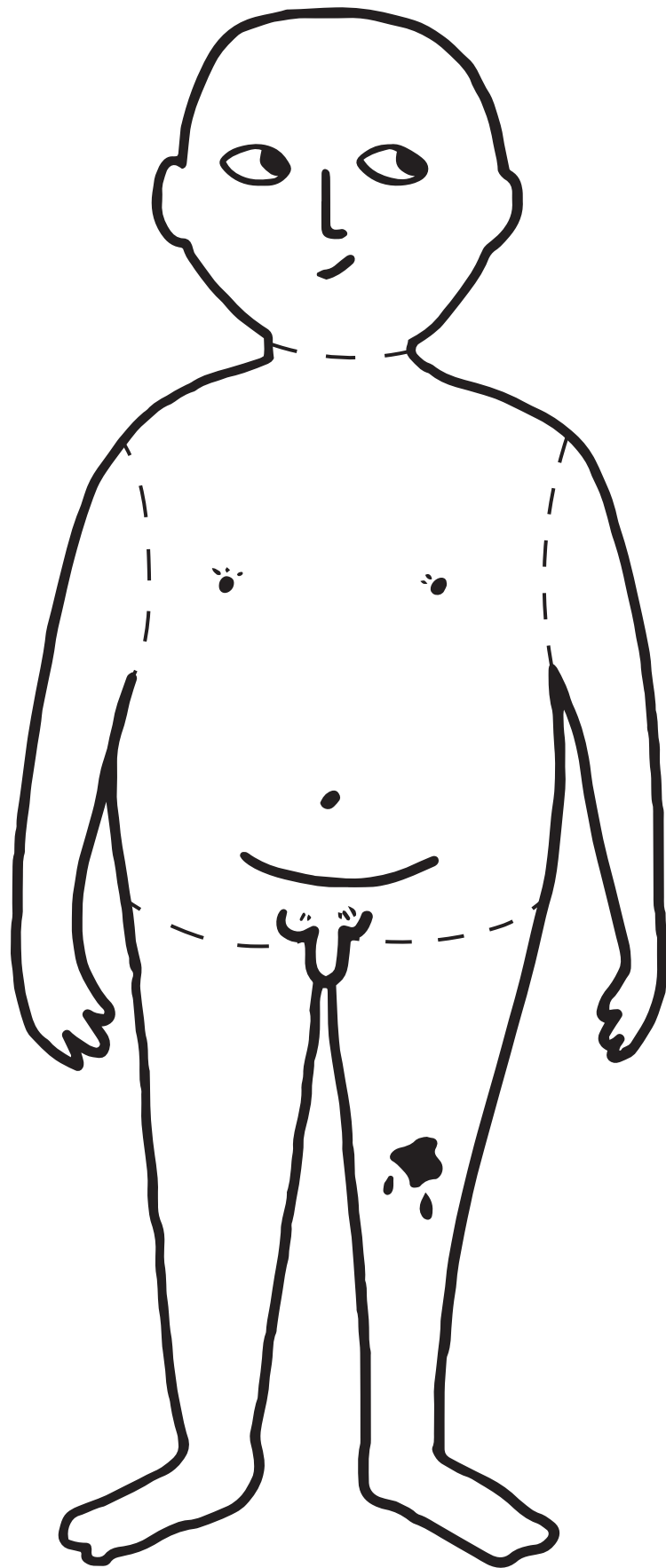

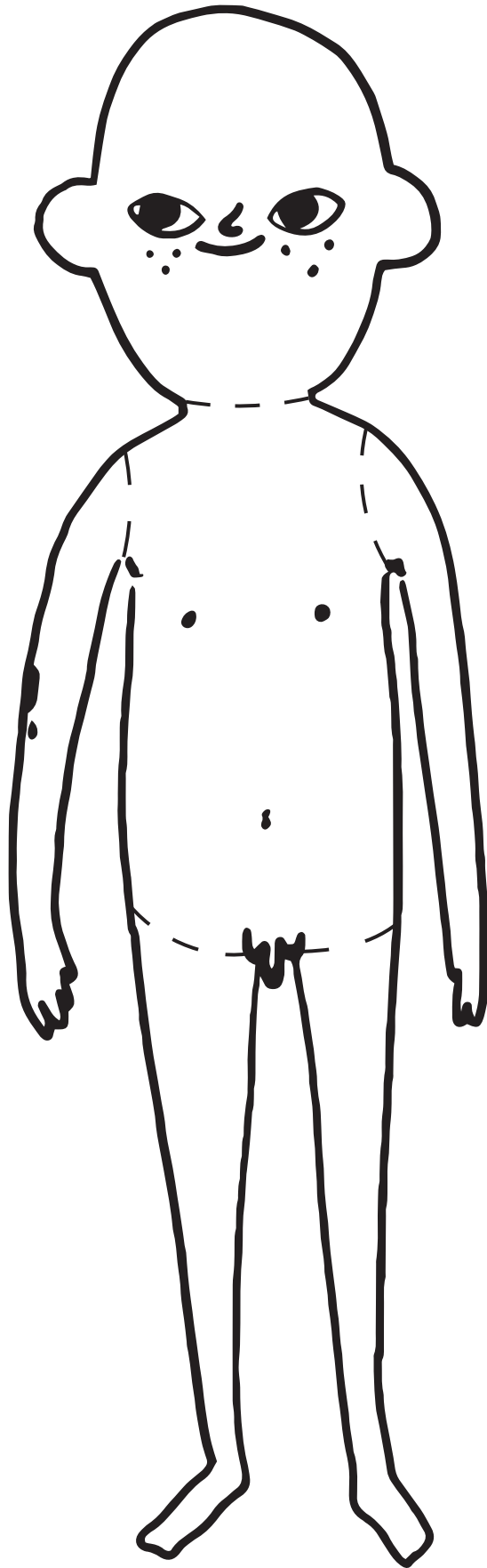

Zdroje

Tento text vychází z metodických materiálů Školka pro mě aneb Jak si užít školku zábavně a citlivě, první a druhý díl. V online podobě jsou tyto materiály dostupné na webových stránkách organizace NESEHNUTÍ.

1. díl <https://nesehnuti.cz/skolka-pro-me-jak-si-uzit-skolku-zabavne-a-citlive/>

2. díl <https://nesehnuti.cz/skolka-pro-me-2/>

Téma těla a doteků vychází ze Standardů pro sexuální výchovu v Evropě Světové zdravotnické organizace. V českém znění jsou Standardy dostupné na **https://planovanirodiny.cz/storage/Standardy_pro_sexualni_vychovu_v_Evrope.pdf**

Metodika vychází z práce pedagožky Jayneen Sanders, která vypracovala celou koncepci Body Safety Education. Konkrétně vycházíme z metodiky obsahující 18 Lessons in Body Safety and Consent pro pečující osoby, knihy pro děti My Body! What I Say Goes! a knihy pro rodiče Body Safety Education: A Parents' Guide to Protecting Kids from Sexual Abuse. Jak metodické listy, tak samotné knihy najdete v nabídce nakladatelství Educate2Empower, které se zaměřuje na dětské vzdělávací knihy, vzdělávací materiály a metodiky k prevenci násilí, genderové rovnosti, respektu, souhlasu ad. Některé materiály a postery jsou zdarma ke stažení a najdete je na **<https://e2epublishing.info/>**.

NESEHNUTÍ

Jsme sociálně-ekologická nevládní organizace. Cílem našich ekologických a lidskoprávních aktivit je ukázat, že změna společnosti založená na respektu k lidem, zvířatům i přírodě je možná a musí vycházet především zdola. Proto podporujeme **angažované** lidi, kteří se zajímají o dění okolo sebe a kteří považují **zodpovědnost** za život na naší planetě za nedílnou součást své svobody.

Dáváme odvahu měnit svět.

Podpořte nás

Naše činnost je závislá na finanční podpoře lidí, jako jste vy. Podpořte nás libovolnou částkou na účet č. **2600013234/2010** a buďte změnou, kterou chcete vidět na tomto světě. Děkujeme.
podporte.nesehnuti.cz

Zapojte se

Je vám naše činnost sympatická? Chcete se aktivně podílet na tom, co děláme? Staňte se dobrovolníkem či dobrovolnicí NESEHNUTÍ.

dobrovolne.nesehnuti.cz

NEzávislé Sociálně Ekologické HNUTÍ – NESEHNUTÍ svoboda – zodpovědnost – angažovanost

tel.: +420 605 239 579,

brno@nesehnuti.cz

facebook.com/nesehnuti,

twitter.com/nesehnuti,

instagram.com/nesehnuti

www.nesehnuti.cz

Vytištěno na recyklovaném papíře.

Vznik publikace podpořila Rada vlády pro rovnost žen a mužů a Úřad vlády v rámci programu Podpora veřejně účelných aktivit nestátních neziskových organizací v oblasti rovnosti žen a mužů na rok 2022.

